

VỀ HOẠT ĐỘNG THAM VẤN HỌC ĐƯỜNG NHẪM PHÁT TRIỂN MÔI TRƯỜNG GIÁO DỤC KỈ LUẬT TÍCH CỰC TRONG CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ

HUỲNH NGỌC THANH*

Ngày nhận bài: 8/12/2016; ngày sửa chữa: 14/12/2016; ngày duyệt đăng: 19/12/2016.

Abstract: Positive discipline education is a progressive viewpoint of education that has been applied at secondary schools in Ho Chi Minh City since 2007-2008, helping learners adjust behaviours themselves and develop personalities. To apply successfully this teaching method, it is required to build a positive disciplines environment in which setting up a school consultation center is one of important measures for secondary schools.

Keywords: Positive discipline, positive discipline education, school consultation.

1. Một số khái niệm

1.1. Giáo dục kỉ luật tích cực (GDKLTC).

GDKLTC là khái niệm phản ánh quan điểm giáo dục (GD) tích cực, mô hình GD thông qua chính hoạt động tự giác của học sinh (HS), giúp HS thay đổi, điều chỉnh hành vi, hình thành, phát triển hành vi tích cực hoặc phòng ngừa những hành vi tiêu cực có thể xảy ra.

Các đặc điểm chính của GDKLTC là: 1) Không bạo lực - tôn trọng trẻ; thực hiện các tác động GD phù hợp với nhu cầu, trạng thái của trẻ, giúp trẻ khắc phục nhận thức, hành vi chưa đúng của bản thân; 2) Tạo cho trẻ có cảm giác an toàn, thân thiện và được tôn trọng bằng việc “lắng nghe tích cực” và khích lệ trẻ, giúp trẻ có khả năng vượt qua các rào cản về tâm lí, giảm bớt sự căng thẳng trong học tập và cuộc sống cá nhân; 3) Gia tăng năng lực hoạt động và cơ hội thành công cho trẻ bằng việc GD các kĩ năng sống cơ bản (theo lứa tuổi) cho các em; 3) Quan hệ thầy trò là quan hệ chia sẻ, hợp tác, biến định hướng của giáo viên (GV) thành hành vi tự giác của HS.

1.2. **Tham vấn học đường** là công tác trực tiếp giải quyết những vấn đề vướng mắc tâm lí, xã hội của HS một cách chuyên nghiệp và khoa học; giúp ngăn chặn kịp thời tình trạng các HS bị suy nhược về tinh thần, mất niềm tin, sa đà vào các tệ nạn xã hội, vi phạm nội quy nhà trường, vi phạm pháp luật... Ngoài ra, công tác tham vấn học đường còn có nhiệm vụ hướng nghiệp cho HS [1].

2. Đặc điểm HS trung học cơ sở (THCS)

HS THCS có độ tuổi từ 11-15 tuổi, theo học từ lớp 6 đến lớp 9 ở trường THCS. Lứa tuổi này có một vị trí đặc biệt, vị trí “bản lề” và có tầm quan trọng trong thời kì phát triển của trẻ em - là thời kì chuyển tiếp từ tuổi thơ sang tuổi trưởng thành. Các nhà tâm lí, GD học...

thường dùng những tên gọi khác nhau cho lứa tuổi “teen” này như: “tuổi khó bảo”, “tuổi khủng hoảng”, “tuổi bất trị”... Đây là lứa tuổi có bước “nhảy vọt” về thể chất lẫn tinh thần, các em đang bước ra khỏi thời niên thiếu để bắt đầu trưởng thành. Ở HS THCS, sự phát triển của các em đã có nhiều khác biệt về thể chất, trí tuệ, tình cảm, đạo đức... Do đó, lứa tuổi thiếu niên có sự tồn tại song song hai tính cách “vừa trẻ con, vừa người lớn”, các em vẫn giữ tính cách “biết vâng lời” nhưng cũng sẵn sàng “cự cãi” khi cần. Điều này phụ thuộc vào sự phát triển mạnh mẽ về cơ thể, sự phát dục, môi trường sống, môi trường GD và hoạt động của các em.

“Do lượng hoóc môn thay đổi, tâm trạng của trẻ cũng thay đổi, ví dụ như nhạy cảm hơn, dễ nổi giận bất ngờ, dễ nhiệt tình nhưng cũng dễ chán nản. Trẻ phát triển cả về mặt đạo đức lẫn xã hội. Bạn cùng lứa rất quan trọng, có khi trẻ còn ảnh hưởng bởi bạn bè nhiều hơn thầy, cô và cha mẹ. Trẻ có cảm giác xáo trộn, có thể nhầm lẫn vai trò vì không biết mình phải đóng vai trò gì khi trở thành người lớn. Trẻ muốn được tin tưởng để có thể đưa ra những quyết định đúng đắn. Lúc này nhiều em như ở ngã ba đường và không biết đi theo hướng nào. Người lớn cần hướng dẫn một cách thân thiện, tôn trọng, giúp đỡ xác định mục tiêu và hướng đi để trẻ dần tạo lập chỗ đứng trong cuộc sống sau này” [2; tr 21]; “... Trừ những người thầy có bề dày kinh nghiệm, có khả năng ứng phó và xử lí tốt với mọi tình huống xảy ra trong lớp học, phần lớn những GV trẻ mới ra trường đều rất khó khăn trong GD HS, nhất là với những em cá biệt... Điều này do nhiều nguyên nhân, trong đó có 2 nguyên nhân chính là: - Việc đào tạo GV trong

* Trưởng Cán bộ quản lí giáo dục TP. Hồ Chí Minh

trường sư phạm chưa trang bị tốt cho sinh viên những năng lực GD cần thiết. Đặc biệt những lí luận và thực tiễn mà trường sư phạm trang bị cho họ dường như đã không bắt kịp với những thay đổi, thách thức mà thực tiễn GD đang đòi hỏi; - Đối tượng HS ngày nay khác trước rất nhiều (hiểu biết, thông minh, tự tin và đầy cá tính hơn) nhưng ngày càng có nhiều HS hư, cá biệt hơn. Đây chính là những khó khăn đang thách thức năng lực GD của người thầy” [3].

3. Giải pháp tham vấn học đường nhằm phát triển môi trường GDKLTC trong các trường THCS

Trước những khó khăn, thách thức nêu trên, cần phải tập hợp các lực lượng có kinh nghiệm, có hiểu biết sâu về GD đạo đức, nhân cách, lối sống cho HS vào một tổ chức trong nhà trường để giúp các HS khắc phục hành vi sai lệch, vượt qua được các khó khăn trong sinh hoạt trong học tập và tiến bộ từ chính những sai lầm của mình... bằng những biện pháp “không bạo lực”; lắng nghe, chia sẻ, tôn trọng các em - đó là những biện pháp cốt lõi của GDKLTC. Do đó, thành lập tổ tham vấn học đường để áp dụng các phương pháp GDKLTC hiện nay là một việc cấp bách.

Thành phần của phòng tham vấn học đường nên có: hiệu trưởng hoặc phó hiệu trưởng; chuyên viên tư vấn tâm lí tốt nghiệp khoa Tâm lí GD các trường đại học; GV chủ nhiệm tận tâm, có kinh nghiệm; GV bộ môn giỏi, yêu nghề, mến trẻ.

Phòng tham vấn học đường có nhiều mục tiêu; Tuy nhiên, theo chúng tôi, trước mắt cần tập trung những mục tiêu cơ bản sau: giúp giải quyết được những xung đột giữa HS-HS, HS-GV; giúp HS khắc phục được những hành vi sai lệch bằng các phương pháp GDKLTC; giúp các em tiến bộ hơn sau mỗi lần phạm sai lầm bằng cách học từ chính những sai lầm của mình.

3.1. Giải quyết xung đột: Xung đột luôn xảy ra trong một tập thể, đặc biệt tại trường THCS - nơi tập hợp rất nhiều cá tính khác nhau và mỗi em đều muốn khẳng định mình. Vì vậy, nên giải quyết theo trình tự sau: - Trao đổi, chia sẻ thông tin giữa các bên xung đột để có sự hiểu biết về nhau, dẫn đến sự thông cảm và chia sẻ lẫn nhau; - Tổ chức tiếp xúc, họp mặt và sinh hoạt chung trong một hoàn cảnh thuận tiện giữa các bên xung đột, khuyến khích các bên lần lượt đưa ý kiến về suy nghĩ, cảm xúc của mình để làm dịu căng thẳng, giảm bớt xung đột; - Giúp các em tập trung vào vấn đề cần giải quyết chứ không công kích lẫn nhau về đời tư hoặc những vấn đề không liên

quan, làm cho mức độ xung đột thu hẹp dần; - Dàn xếp để đi đến thỏa thuận chung để mỗi bên tự giải quyết vấn đề theo tinh thần thỏa thuận đã đạt được: Trên cơ sở phân tích vấn đề do cả hai bên đưa ra, GV định hướng cho các em tìm kiếm phương án để giải quyết vấn đề. Phương án này phải được cả 2 bên chấp thuận; - Khuyến khích tạo điều kiện để các em lựa chọn phương án và bắt tay vào thực hiện phương án đã được hai bên thống nhất. Theo trình tự này, chắc chắn xung đột giữa các em sẽ giảm thiểu và không còn nếu các em được học về tấm lòng bao dung, nhân ái.

3.2. Khắc phục hành vi sai lệch: Ở lứa tuổi THCS, HS thường có những hành vi sai lệch, hành vi này có thể vô tình, có thể cố ý. GV cần có biện pháp giúp đỡ các em khắc phục những hành vi sai lệch theo trình tự sau:

- *Thuyết phục HS có hành vi sai lệch:* GV mời HS có hành vi sai lệch để gặp riêng. GV chủ động, thân thiện để HS bộc lộ suy nghĩ, tình cảm của mình và trả lời, từ đó GV thuyết phục, uốn nắn các em khắc phục hành vi sai lệch. Chú ý chỉ tập trung vào hành vi sai lệch của HS, không tập trung vào cá nhân vì như vậy sẽ làm các em bị tổn thương dẫn tới không GD được các em.

- *Thuyết phục nhóm HS có hành vi sai lệch:* Khi nhiều HS có hành vi sai lệch cùng lúc, cùng nội dung sai lệch, GV diễn tả tình huống có hành vi sai lệch của HS trước lớp. Sau đó, mời HS liệt kê những người có liên quan trong tình huống này và đề nghị HS đặt mình vào vị trí của những người đã được liệt kê có liên quan trong tình huống để phân tích về những suy nghĩ, cảm xúc, mong muốn, việc làm của người đó. Mời những HS có liên quan tự nhận xét, tự đánh giá về hành vi sai lệch của nhóm và tự đề ra biện pháp khắc phục. Từ đó, GV hướng dẫn và cùng các em thống nhất biện pháp khắc phục hành vi sai lệch.

3.3. Học qua các sai lầm: Trong cuộc sống, ai cũng có thể mắc sai lầm. HS THCS đang ở lứa tuổi phát triển về tâm lí và nhân cách nên càng dễ phạm sai lầm. Do đó, GV cần có cái nhìn bao dung, chia sẻ và biết cách vận dụng những phương pháp GDKLTC để giúp các em hạn chế sai lầm nữa và biết cách học qua các sai lầm từ chính các em. GV có thể tiến hành các bước sau:

- *Tìm hiểu nguyên nhân thất bại:* GV hướng dẫn HS, nếu gặp thất bại trong cuộc sống hay trong học tập, trước tiên HS phải tìm hiểu nguyên nhân của thất

bại. Đó là cách để HS khắc phục những thiếu sót, sai lầm của mình và không vấp phải nó một lần nữa trong sinh hoạt cả học tập. Hạn chế đổ lỗi cho người khác, vì như thế các em sẽ không rút ra bài học gì từ những sai lầm đó.

- **Đối diện và thừa nhận sai lầm:** GV cần hướng dẫn để sau thất bại, thay vì chán nản, các em nên đối diện với nó để từ đó tìm cách giải quyết; sau đó, nên thừa nhận và chịu trách nhiệm cho sai lầm của mình trước cha mẹ, thầy cô và các bạn.

- **Rút ra bài học kinh nghiệm quý báu:** GV hướng dẫn để HS đừng để những thất bại trong quá khứ ảnh hưởng đến các em. GV phân tích khi đứng trước mọi việc, HS cần tỉnh táo để tìm cho mình con đường đúng đắn nhất, tìm hiểu kỹ mọi việc rồi mới đi đến quyết định. Những lời khuyên từ cha mẹ, thầy cô và các bạn sẽ giúp các em nhận ra mình đã phạm sai lầm ở đâu và nên làm gì để tránh lặp lại những sai lầm tương tự.

Để có thể hoàn thành tốt nhiệm vụ của mình, các thành viên trong tổ tham vấn học đường cần: thân thiện, chia sẻ, bao dung, lắng nghe tích cực; hiểu biết về HS, thể hiện sự tôn trọng HS; luôn thể hiện sự tin tưởng vào HS; gương mẫu, khéo léo, tế nhị với HS; không áp đặt kiến thức, quan niệm sống... cho HS; công bằng trong đối xử với HS.

4. Kết luận và kiến nghị

4.1. Kết luận: Trước tình hình bạo lực học đường đang diễn ra hiện nay và thực trạng nhiều GV thiếu biện pháp thuyết phục để hướng dẫn, uốn nắn HS kịp thời khi các em vi phạm trong sinh hoạt và trong học tập, việc thành lập tổ tham vấn học đường với những nội dung ưu tiên như trên sẽ từng bước khắc phục được những xung đột của HS bằng những phương pháp GDKLTC. Đây là việc cấp bách và khả thi, các trường THCS trên địa bàn TP. Hồ Chí Minh nói riêng và trên toàn quốc nói chung cần nghiên cứu, triển khai và học tập các trường bạn để vận dụng hiệu quả tại trường mình, địa phương của mình.

4.2. Kiến nghị: - Các trường THCS trên địa bàn TP. Hồ Chí Minh cần khẩn trương thành lập phòng tham vấn học đường với thành phần là chuyên viên tâm lý, GV chủ nhiệm nhiều kinh nghiệm, GV bộ môn giỏi và tận tâm để tư vấn các HS đang gặp khó khăn; - Tập huấn, bồi dưỡng các phương pháp GDKLTC cho GV; - Phát triển môi trường GDKLTC trong các trường THCS trên địa bàn để có thể vận dụng hiệu quả các phương pháp GDKLTC; - Các trường sư phạm cần tăng cường công tác GD cho sinh viên các kĩ

năng GD HS bằng các phương pháp GDKLTC, đặc biệt là với những HS gặp khó khăn trong sinh hoạt và học tập và phạm sai lầm trong cuộc sống. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Phi Hà (2015). *Cần chính sách rõ rệt về tâm lý học đường*. Báo Tuổi trẻ cuối tuần, ngày 10/12/2015.
- [2] Tổ chức Plan tại Việt Nam (2009). *Phương pháp kĩ luật tích cực*.
- [3] Phạm Thị Kim Anh (2014). *Đạo đức học sinh đang thách thức năng lực giáo dục của người thầy*. Tạp chí Giáo dục và Xã hội, số tháng 5/2014, tr 24.
- [4] Trần Ngọc Thêm (2015). *Một số vấn đề về hệ giá trị Việt Nam trong giai đoạn hiện tại*. NXB Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh.
- [5] Nguyễn Thị Mỹ Lộc (2014). *Tâm lý học phát triển*. NXB Đại học Sư phạm.
- [6] Nguyễn Thị Mỹ Lộc - Đặng Hoàng Minh (2012). *Tư vấn tâm lý học đường*. Tài liệu tập huấn giáo viên trung học cơ sở, trung học phổ thông, Hà Nội.
- [7] Thomas Gordon (2012). *Giáo dục không trừng phạt* (Nguyễn Ngọc Diệp - Trần Thu Hương dịch). NXB Tri thức.

Một số biện pháp giáo dục...

(Tiếp theo trang 64)

lượng giáo dục PCMT cho TN dựa vào CĐ trên địa bàn TP. Vĩnh Long, tỉnh Vĩnh Long mà chúng tôi đã đề xuất.

3. Kết luận

Các cấp Ủy, chính quyền, các tổ chức, đoàn thể áp dụng một cách đồng bộ những biện pháp đã được nghiên cứu, đề xuất trên đây sẽ góp phần nâng cao chất lượng giáo dục PCMT dựa vào CĐ cho TN trên địa bàn TP. Vĩnh Long, tỉnh Vĩnh Long. Trong quá trình thực hiện đồng bộ các biện pháp cần có sự phối kết hợp giữa các đơn vị, tổ chức chặt chẽ để tạo được sức mạnh tổng hợp, đạt được mục tiêu một cách hiệu quả. □

Tài liệu tham khảo

- [1] *Luật Phòng chống ma túy và các văn bản hướng dẫn thi hành* (2000). NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- [2] Vũ Ngọc Bùng (1994). *Các chất ma túy*. NXB Khoa học kĩ thuật.
- [3] Nguyễn Kim Liên (2008). *Giáo trình phát triển cộng đồng*. NXB Lao động - Xã hội.
- [4] Nguyễn Hồng Minh (1997). *Những điều tuổi trẻ cần biết về ma túy*. NXB Thanh niên và Trung tâm Giáo dục dân số - Sức khỏe - Môi trường.
- [5] Nguyễn Vũ Trung (1998). *Sổ tay phòng chống ma túy*. NXB Giáo dục.